

Sygn. akt I ACa 53/16

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 13 maja 2016 r.

Sąd Apelacyjny w Białymstoku I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący	:	SSA Bogusław Dobrowolski
Sędziowie	:	SA Magdalena Pankowicz SA Elżbieta Bieńkowska (spr.)
Protokolant	:	Urszula Westfal

po rozpoznaniu w dniu 13 maja 2016 r. w Białymstoku

na rozprawie

sprawy z powództwa **M. S.**

przeciwko **E. N.**

o zachowek

na skutek apelacji pozwanej

od wyroku Sądu Okręgowego w Suwałkach

z dnia 19 listopada 2015 r. sygn. akt I C 455/13

I. zmienia zaskarżony wyrok w punkcie I o tyle, że kwotę 28.527,50 zł zasądza z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia 22 listopada 2013 r.;

II. oddala apelację w pozostałej części;

III. znosi wzajemnie między stronami koszty procesu instancji odwoławczej.

(...)

UZASADNIENIE

Pozwem z dnia 26 kwietnia 2013 roku (data nadania w placówce pocztowej) M. S. wniosła o zasądzenie od E. N. kwoty 200.000 złotych z ustawowymi odsetkami od dnia wniesienia pozwu do dnia zapłaty tytułem zachowku wraz z kosztami zastępstwa procesowego według norm przepisanych. Następnie w dniu 5 listopada 2015 roku ograniczyła powództwo do kwoty 69.300 złotych wraz z ustawowymi odsetkami od dnia wniesienia pozwu do dnia zapłaty (co do kwoty 130.000 złotych cofnęła powództwo).

W odpowiedzi na pozew E. N. uznała powództwo do kwoty 7.730 złotych, w pozostałym zakresie wniosła o oddalenie powództwa. Co do części cofniętego powództwa pozwana wyraziła na powyższe zgodę i wniosła w tym zakresie o zasądzenie od powódki na rzecz pozwanej kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Wyrokiem z dnia 19 listopada 2015 roku Sąd Okręgowy w Suwałkach zasądził od pozwanej E. N. na rzecz powódki M. S. kwotę 28.527,50 złotych z ustawowymi odsetkami od dnia 26 kwietnia 2013 roku do dnia zapłaty; umorzył postępowanie co do kwoty 130.000 złotych; w pozostałym zakresie powództwo oddalił i rozstrzygnął o kosztach procesu stosownie do wyniku sprawy.

Powyższe rozstrzygnięcie zapadło w oparciu o następujące ustalenia faktyczne i rozważania prawne:

W dniu (...) zmarł Z. N., będący ojcem M. S.. Spadek po zmarłym - na podstawie testamentu sporządzonego w formie aktu notarialnego - nabyła w całości jego żona E. N.. Nabycie spadku stwierdzono postanowieniem Sądu Rejonowego w Augustowie z dnia 17 września 2012 roku (sygn. akt I Ns 358/12). Osobami, które byłyby powołane do spadku z ustawy są jego żona E. N. i córka M. S.. W testamencie będącym podstawą dziedziczenia spadkodawca nie wydziedziczył córki.

Sąd ustalił, że w skład spadku po Z. N. wchodzi 1/2 majątku nabytego przez niego i pozwaną, tj.: nieruchomości lokalowa o wartości 63.000 złotych, nieruchomości gruntowa o wartości 167.400 złotych, samochód osobowy o wartości 15.500 złotych oraz lokata terminowa z kwotą 6.022,63 złotych. Zatem łączna wartość wynoszącego 1/2, udziału zmarłego w tym majątku, wynosi 125.961,32 złotych.

Sąd I instancji określił wartość długów spadkowych na kwotę 11.851,33 złotych. W konsekwencji ustalił, że wartość 1/2 udziału zmarłego w majątku spadkowym pomniejszona o sumę długów spadkowych wynosi 114.109,99 złotych.

W oparciu o treść art. 991 k.c. uznał, że powódce, jako córce zmarłego przysługiwało roszczenie o zachowek w wysokości 1/2 udziału spadkowego ($1/2 \times 1/2 = 1/4$), zatem jego wartość wynosi 28.527,50 złotych ($114.109,99 \times 1/4$).

Apelację od tego wyroku wywiodła pozwana, zaskarżając go w części, tj. co do pkt 1 w zakresie dotyczącym zasądzenia odsetek od dnia 26 kwietnia 2013 roku. Zarzuciła naruszenie art. 476 k.c. i art. 481 k.c. poprzez ich niewłaściwe zastosowanie i przyjęcie, że pozwana pozostawała w opóźnieniu co do obowiązku zapłaty zachowku od dnia 26 kwietnia 2013 roku. Wniosła o zmianę zaskarżonego wyroku w zakresie początkowej daty naliczania odsetek i zasądzenie od pozwanej E. N. na rzecz powódki M. S. kwoty z ustawowymi odsetkami od dnia orzekania do dnia zapłaty oraz zasądzenie o powódki na rzecz pozwanej kosztów postępowania sądowego, w tym kosztów zastępstwa prawnego wg norm przepisanych.

W odpowiedzi na apelację powódka wniosła o jej oddalenie i zasądzenie od pozwanej na jej rzecz kosztów zastępstwa procesowego.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja pozwanej okazała się częściowo zasadna, aczkolwiek z innej przyczyny niż wskazana w apelacji.

Zaskarżone rozstrzygnięcie zostało wydane w wyniku prawidłowo ustalonego i niekwestionowanego przez strony stanu faktycznego. Ustalenia co do okoliczności faktycznych stanowiących podstawę dochodzonego pozwem roszczenia Sąd Apelacyjny w pełni podziela i przyjmuje za własne.

Przystępując do oceny zasadności apelacji należy wskazać, że orzecznictwo Sądu Najwyższego i sądów powszechnych w kwestii wymagalności roszczenia o zachowek nie jest jednolite.

Skarżąca powołuje się na pogląd, zgodnie z którym skoro ustalenie wartości spadku w celu określenia zachowku oraz obliczenie zachowku następuje według cen z chwili orzekania o tym roszczeniu (por. uchwała składu siedmiu sędziów

Sądu Najwyższego z dnia 26 marca 1985 roku, III CZP 75/84, OSNCP 1985, nr 10, poz. 147), to odsetki powinny być naliczane dopiero od daty wyrokowania, ponieważ dopiero w tym momencie roszczenie o zapłatę zachowku staje się wymagalne (m.in. powołane w apelacji wyroki: Sądu Apelacyjnego w Warszawie, z dnia 18 listopada 1997 roku I ACa 690/97; Sądu Apelacyjnego w Łodzi z 7 maja 2014 roku, I ACa 1397/13; wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 5 listopada 2014 roku I ACa 743/13; wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 4 grudnia 2014 roku I ACa 1223/14, a także wyrok Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z dnia 15 lutego 2012 roku, I ACa 1121/11 i wyrok Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia 2 marca 2012 roku I ACa 110/12).

Zauważyć jednak trzeba, że w orzecznictwie wyrażane jest także odmienne stanowisko odnośnie daty wymagalności roszczenia o zachówek.

Wskazuje się mianowicie, że roszczenie o zachówek jest roszczeniem bezterminowym, do którego zastosowanie ma art. 455 k.c., a więc odsetki ustawowe za opóźnienie należą się od daty wezwania zobowiązanego do zapłaty zachowku. Zgodnie zaś z poglądami utrwalonymi w orzecznictwie i doktrynie takim wezwaniem może być także doręczenie zobowiązanemu przedsądowego wezwania do zapłaty oraz doręczenie pozwanemu odpisu pozwu (zob. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 17 września 2010 roku, II CSK 178/10 i z dnia 17 kwietnia 2009 roku, III CSK 298/08)

Oczywiście dłużnik może pozostawać w opóźnieniu ze spełnieniem świadczenia pieniężnego dopiero wówczas, gdy jego wartość została określona. Nie można jednak utożsamiać określenia wartości świadczenia z ustaleniem jej w postępowaniu przed sądem, a tym bardziej z zasądzeniem określonej kwoty w wyroku. Dla skuteczności wezwania, o którym mowa w art. 455 k.c., wymagane jest skonkretyzowanie roszczenia o zachówek, a konkretyzacja ta ma polegać na skierowaniu wezwania przez uprawnionego do zachowku przeciwko właściwemu zobowiązanemu z żądaniem zapłacenia określonej kwoty. Jak wyjaśnił Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 17 kwietnia 2009 roku (III CSK 298/08, OSNC - ZD 2009, nr 4, poz. 107) ostatecznie żądana i zasądzona przez sąd wysokość zachowku nie ma znaczenia dla wymagalności samego roszczenia.

Za takim stanowiskiem przemawia również deklaratoryjny charakter orzeczenia o należnym zachowku, który sprawia, że zobowiązanie o charakterze bezterminowym przekształca się w zobowiązanie terminowe w wyniku wezwania wierzyciela do spełnienia świadczenia skierowane do dłużnika (art. 455 k.c.), a wyrok sądowy potwierdza tylko zasadność tego wezwania wskutek istniejącego wcześniej zobowiązania do świadczenia zachowku. Taki punkt widzenia potwierdza orzecznictwo na tle także innych rozstrzygnięć o deklaratoryjnym charakterze (zob. wyrok SN z dnia 22 lutego 2007 roku, I CSK 433/06, i wyrok SN z dnia 28 czerwca 2005 roku, I CK 7/05).

Nadto podkreślenia wymaga, że skoro uprawniony do zachowku nie ma możliwości czerpania korzyści z przysługującej mu należności pieniężnej, uszczerbek ten powinien być pokryty przez przyznanie mu odsetek za opóźnienie w zapłacie wymagalnej sumy. Zasądzenie odsetek od daty wyrokowania prowadziłoby w istocie do ich umorzenia za okres przed datą wyroku i stanowiłoby nieuzasadnione uprzywilejowanie dłużnika, skłaniając go niekiedy do jak najdłuższego zwlekania ze świadczeniem pieniężnym, w oczekiwaniu na orzeczenie sądu znoszące obowiązek zapłaty odsetek za wcześniejszy okres.

Wobec tego, że powódka nie wykazała aby przed wytoczeniem powództwa skutecznie wezwała pozwaną do zapłaty zachowku, Sąd Okręgowy winien był zasądzić odsetki od zasądzonej tytułem zachowku kwoty zasadniczo od daty doręczenia pozwanej odpisu pozwu, a nie mniej dla niej korzystnej daty wniesienia pozwu. Z uwagi jednak na to, że w aktach sprawy brak jest dowodu doręczenia odpisu pozwu, to za datę, w której pozwana popadła w stan opóźnienia Sąd Apelacyjny przyjął datę wpłynięcia odpowiedzi na pozew, tj. dzień 22 listopada 2013 roku. Odpis pozwu został bowiem doręczony powódce niewątpliwie przed tą datą.

W konsekwencji apelacja okazała się częściowo zasadna i Sąd Apelacyjny na podstawie art. 386 § 1 k.p.c. zmienił wyrok w ten sposób, że kwotę 28.527,50 złotych zasądził z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia 22 listopada 2013 roku. W pozostałym zakresie apelacja została oddalona na podstawie art. 385 k.p.c.

Z uwagi na to, że apelacja pozwanej została uwzględniona w części, zasadnym było, kierując się względami słuszności i brakiem dysproporcji w poniesionych przez strony kosztach sądowych, na podstawie art. 100 k.p.c. znieść wzajemne koszty postępowania apelacyjnego między stronami.

(...)